

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Distinctio decimanona.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

Hæc enim important habitudinem inter se qua reueretur ad invicem sed non ad nos: unde sicut non bene dicitur filius noster: quia per hoc habitudinem habet ad patrem cuius est filius, & non ad nos: sic non bene dicitur pater noster sumendo patrem personaliter: sic enim est solum pater filii per generationem divinam. Sumendo autem patrem essentialiter, scilicet per creationem: sic convenienter dicitur pater noster, propter habitudinem principii effectivi ad nos: eodem modo non bene dicitur Spiritus sanctus noster, cum non dicat habitudinem ad nos: nisi forte quis dicat quod imò quatenus nobis inspiratur. Non enim solum inspiratur à patre & filio, sed ab eisdem nobis inspiratur: & utrumque habitudinem dicit nomen spiritus.

6 Sed hoc non credo verum esse, quia spiritus de nomine suo, vel sonat in subtilitate naturæ, ut dictum fuit supra, dist. 10. vel trahit hoc nomen à modo suæ originis: ut ibidem dictum fuit. Ex neutro autem horum importat habitudinem, ut alteri inspiratur: quia inspiratio à qua dicitur spiritus, & inspiratio per quam alii inspiratur, sunt alterius rationis: ergo non bene dicitur spiritus noster accipiendo spiritum personaliter, nec etiam essentialiter. Et idem dicendum est de nominibus importantibus alias personas.

7 De nominibus autem essentialibus concretis idem dicendum est: quia prædicta nomina si sunt absoluta non recipiunt additionem talium pronominum nisi expressa aliqua determinatione respectiva, vel saltim subintellecta, ut cum dicitur Deus noster, subintellectus creator vel aliquid tale, quo etiam modo dicitur spiritus Hælix, & dictum est etiam ab Hælix spiritus tuus, &c. tuus inquam ductor vel doctor vel huiusmodi. Per hoc pater responsio ad argumenta utriusque partis.

DISTINCTIO XIX.

Sententia huius literæ in generali & speciali.

Nunc postquam æternitatem, &c. Superius determinavit Magister de personis divinis quantum ad earum distinctionem per relationem. Hic vero determinat de ipsis quantum ad earum æqualitatem. Ista dividitur in duas. Primò enim ostendit æqualitatem personarum. Secundò movet quandam questionem incidentem ex prædictis. Secunda ibi, in principio. 22. dist. Hic oritur. Prima dividitur in duas. Primò proponit intentum. Secundò exequitur. Secunda ibi, Quod autem æternitatem. Et hæc secunda dividitur in tres. Primò ex prædictis supponit æqualitatem personarum quantum ad æternitatem. Secundò probat earum æqualitatem quantum ad magnitudinem. Tertiò probat earum æqualitatem quantum ad propositum. Secunda ibi, nunc superest. Tertia ibi, in princ. 20. dist. ibi, nunc verò ostendere restat. Secunda istarum dividitur in tres. Primò probat æqualitatem in magnitudine per naturæ unitatem. Secundò excludendo omnem inæqualitatem. Tertiò per divinam simplicitatem. Secunda ibi, sed iam nunc ad propositum. Tertia ibi, sciendum est ergo. Prima istarum solum est presentis lectionis. Sunt ergo in lectione ista tres principales partes, in quarum prima proponit æqualitatem personarum. Secundò ostendit ex præcedentibus æqualitatem in æternitate. Tertiò probat æqualitatem in magnitudine per naturæ unionem. Prima istarum dividitur in duas partes. Primò proponit æqualitatem quo ad tria quæ inveniuntur in personis. Secundò ostendit quomodo ista tria se habent ad divinam naturam. Secunda ibi, Cumque tria enumerantur. Tertia verò pars principalis in qua ostendit æqualitatem in magnitudine per naturæ unitatem dividitur in tres. Primò enim proponit intentum. Secundò manifestat propositum in generali. Tertiò ostendit æqualitatis signum. Secunda ibi, Sciendum est ergo. Tertia ibi, Et inde est quod pater. Hæc est divisio & sententia in generali.

2 IN SPECIALI verò sic procedit. Et primò proponit quod personæ divinæ sunt coæternæ, & coæquales ita quod una aliam non præcedit æternitate nec superat potestate, sed sunt coæternæ. Et hoc ostendit per hoc quod generatio filii ac processio Spiritus sancti coæternæ sunt propter unitatem naturæ quæ est in eis. Deinde ostendit quomodo ista tria faciendum quæ attenditur æqualitas diuinarum personarum se habeant ad divinam essentialiam. Et dicit quod æternitas, magnitudo,

& potentia idem sunt in divinis, licet divina essentialia nominibus distinguatur. Postea probat æqualitatem in æternitate ex prædictis. Deinde proponit quod diuina personæ sunt æquales secundum magnitudinem, quod probat per hoc quod naturæ magnitudo siue perfectio est eadem in una sicut in omnibus vel pluribus personis. Ultimò ponit æqualitatis signum quod est, quia una dicitur esse in alia siue continetur, unde pater est in filio & filius in patre, &c. Et hoc est propter naturæ unitatem. Et ostendit per diversas autoritates sanctorum quæ patent in litera.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum inter personas divinas sit æqualitas.

Tho. 1. q. 42. ar. 1.

Circa distinctionem istam queritur de tribus principaliter, scilicet de æqualitate diuinarum personarum, & de earum æternitate, & de earum unitate. Circa primum queruntur duo. Primò est, vtrum inter personas divinas sit æqualitas. Secundum est de hoc quod Magister dicit in litera quod signum æqualitatis personarum est quod una persona est in alia. Ad primum sic proceditur, & arguitur quod in divinis non sit æqualitas, quia ubi est æqualitas ibi est duorum commensuratio in quantitate: sed in divinis non est commensuratio quantitatis: tum quia non est ibi quantitas (Est enim Deus sine quantitate magnus secundum Aug.) tum quia si sit ibi quantitas tunc infinita est, & ei repugnat mensurari: quare, &c.

2 Item si in divinis est æqualitas aut ipsa attenditur secundum essentialiam vel secundum relationes, non secundum essentialiam vel essentialia: tum quia substantia vel essentia magis est fundamentum identitatis, quæ æqualitatis, ut patet, metaphy. tum quia ubi est æqualitas, ibi est distinctio: nulla autem est distinctio in divinis quoad essentialiam: ergo, &c. Nec attenditur æqualitas secundum relationem: ut dicit Aug. in fine sequentis dist. ergo in divinis nullo modo est æqualitas.

3 IN CONTRARIUM est quod dicit Athanasius in symbolo tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.

4 RESPONSIO. Dicenda sunt tria. Primum est quod in divinis est æqualitas. Secundum est quod ibi est æqualitas coæversiva. Tertium est quod ibi non est æquatio coæversiva. Quantum ad primum præintelligendum est quod cum æqualitas sit relatio fundata super quantitatem (Dicuntur enim æqualia illa quæ participant eadem quantitatem non secundum magis & minus) idcirco opus est hic distinguere de quantitate. Vno enim modo accipitur pro quantitate molis corporalis quæ cum sit distincta, facit unum prædicamentum distinctum contra qualitatem & substantiam: & hoc modo non est quantitas in divinis, nec æqualitas super ipsam fundata.

5 Alio modo accipitur pro quantitate perfectionis: & sic inveniuntur in divinis & in omnibus in quibus vel inter quæ contingit invenire diversos gradus perfectionis. Et quia perfectionum quedam sunt substantiales, & quedam accidentales quæ pertinent ad genus quantitatis vel qualitatis, ideo quantitas sic accepta non distinguitur contra substantiam & qualitatem, sed est transcendens & communis ad ista, & per consequens æqualitas super eam fundata non distinguitur contra identitatem & similitudinem, nisi secundum rationem superioris & inferioris. Nam sicut in creaturis eadem res (puta humanitas) est substantia, & habet determinatum gradum perfectionis. Sic secundum eam ut est substantia duo homines dicuntur idem in humanitate: illo modo quo dicit Porphyrius quod participatione speciei plures homines sunt unus homo. De hac enim identitate loquimur nunc: & non de illa qua unum suppositum dicitur idem sibi ipsi: ut autem humanitas habet eundem gradum perfectionis dicuntur æquales: similiter duo homines participantes albedinem secundum eam ut est quedam qualitas dicuntur similes: ut autem participant eam secundum eundem gradum vel diversum dicuntur æqualiter vel inæqualiter albi.

6 De æqualitate ergo fundata super quantitatem sic acceptam, quod sit in divinis probatur sic: ubicumque sunt plura extrema distincta realiter habentia eandem quantitatem, non secundum magis & minus ibi est æqualitas: sed in divinis est sic: ergo est æqualitas, maior patet, quia in hoc

hoc differunt similitudo & æqualitas ab illa identitate qua vnum suppositū dicitur idem sibi ipsi quod extrema illius identitatis non sunt distincta realiter, sed solum secundum rationem; extrema verò similitudinis & æqualitatis oportet esse distincta realiter: nihil enim est sibi ipsi simile vel æquale. Oportet etiam extrema ipsius æqualitatis habere eandem quantitatem nō secundum magis & minus dicente Philosopho. 4. metaph. quod æquale dicitur per priuationem maioris & minoris: ergo vbicunq; sunt duo prædicta, ibi est æqualitas; & hæc tunc maior, minor similiter pater. In diuinis enim sunt plures personæ realiter distinctæ habentes eandem quantitatem non secundum magis & minus: quæritas enim perfectionis est in diuinis; nec est in eis secundum maius & minus, cum sit vna numero in omnibus & semper inuariabilis. Est autem hic aduertens dum, quod in creaturis similitudo & æqualitas nō solum habent extrema realiter distincta, sed etiam fundamenta: quia quantitas secundum quam aliqua dicuntur æqualia non est vna numero in eis. Et idem est de qualitate secundum quam aliqua dicuntur similia: & in vtroq; istorum differunt similitudo & æqualitas ab identitate qua aliquid vnum numero dicitur idem sibi. Et si contingeret vel per naturam vt in monstris, vel per artē vt in picturis & sculpturis quod aliqua duo conuenirent in aliquo vno secundum numerum sicut duæ imagines duorum animalium pinguntur in vno capite, vel duo monstra quæ sic nascuntur, talia non dicuntur proprie similia, nec dicuntur simpliciter idem, sed medio modo: quia quoad fundamentum conuenientie plus est ibi quàm similitudo: scilicet vera identitas numeralis in capite quæ non dicitur proprie similitudo: quia est aliquid potius similitudine, sed quoad extrema esset minus quàm in identitate eiusdem suppositi ad seipsum, videlicet aliqua realis distinctio extremorum: & sic est in diuinis, quia enim personæ diuinæ realiter distinguuntur inter se, & nihilominus conueniunt in vna perfectione secundum numerum nō habita secundum plus & minus: ideo propter primum, scilicet propter realem distinctionem non est omnimoda identitas, sed propter secundum, scilicet propter conuenientiam in vna perfectione secundum numerum est ibi plus quàm æqualitas vel similitudo quæ est in sua ratione saltem prout vtitur in creaturis includunt distinctionem fundamentorum: & sic patet primum.

7. **QVANTVM** ad secundum sciendum quod licet æqualitas quæ attenditur secundum quantitatem molis non requirat similitudinem nec econuerso, possunt enim æquales quæritate esse dissimiles qualitate, & similes qualitate esse inæquales quantitate: tamen vbicunq; æqualitas attenditur secundum quantitatem perfectionis vel virtutis ibi necessario æqualitas supponit similitudinem & non econuerso, quæ sunt sicut equaliter alba necessariò sunt alba, & non econuerso, propter quod in diuinis, vbi non est magnitudo molis, sed virtutis & perfectionis æqualitas supponit similitudinem: & addit super eam paritatem gradus: vel magis priuationem excessus & defectus: vnde ista fe habet per ordinem, similitudo, æqualitas, & adæquatio. Æqualitas enim super similitudinem addit priuationem intentionis & remissionis, sicut equaliter sunt alba quæ participant albedine non secundum magis & minus. Adæquatio autem addit super æqualitatem imitationem. Quod enim adæquatur alteri fit ad eius imitationem. Vnde Aug. dicit quod imago si perfecte impletur illud cuius est imago coæquatur ei: & non econuerso.

8. His viuis pater facilliter secundū propositum sic. Omnis enim relatio equiparentiæ est: mutua & conuersiua: sed æqualitas est relatio equiparentiæ: ergo vbicunq; est ipsa est mutua & conuersiua.

9. **TERTIVM** patet sic ex eodē: omnis adæquatio est alicuius habentis se ad aliud per modum imaginis ad exemplar: sicut imago Herculis fit ad imitationem Herculis, & non econuerso. Cum ergo nihil vnum & idem respectu eiusdem possit esse res & imago: patet quod adæquatio nunquam recipit conuersionem: vnde in diuinis filius æquatur patri, & nō pater filio: & Spiritus sanctus vtriq; & non econuerso.

10. **AD PRIMVM** argumentum dicendū quod de ratione æqualitatis non est cōmensuratio, sed priuatio

maioris & minoris: vt patet ex. 4. metaph. licet tamen talis priuatio non possit esse sine cōmensuratione in quæritis finitis: in diuinis ergo est æqualitas non ponendo cōmunem terminum, sed priuando excessum.

11. Ad secundum dicendum, quod æqualitas attenditur secundum essentiam & essentialia: vt habent rationem quantitatis vel virtualis vel perfectionalis: nec oportet fundamentum esse distinctum nisi in æqualitate & similitudine proprie dicta, id est, quæ nihil plus habet identitatis, quàm requirat propria æqualitas vel similitudo, quod non est in diuinis.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum esse æternum conueniat Deo.

Tho. 1. q. 10. ar. 2. 4. 5.

Circa secundum principale, scilicet de trinitate quaeritur, vtrum esse æternum conueniat Deo. Et videtur quod non: quia æternitas est nomen mensuræ, sed Deo non competit habere mensuram vel esse mensuratum: ergo nec esse æternum.

1. Item nihil creatum competit Deo, nisi secundū naturam assumptam, sed æternitas est aliquid creatum, dicente Aug. lib. 74. quæstionum quod Deus est causa æternitatis: ergo non potest euenire Deo nisi secundum naturā assumptam: sed secundum illam non conuenit ei esse æternum, sed ex tempore, ergo nullo modo.

2. **IN CONTRARIVM** est quod dicitur Esa. 57. Hæc dicit dominus excelsus & sublimis habitans æternitatem: & in Psal. Tu autem in æternum permanes, &c. Et in simbolo, æternus pater, æternus filius, æternus Spiritus sanctus.

3. **RESPONSIO**, Dicenda sunt tria. Primum est quid sit æternitas. Secundum est quomodo differat ab aliis mensuris. Tertiò apparebit ex his propositum. Quantum ad primum sciendū est, quod æternitas videtur importare durationem interminabilem, æternū enim dicitur quasi extra terminos ens vel existens. Istud autem potest esse tripliciter. Vno modo quod sit interminabilitas secundū totum, licet nō sit secundum partes. Et hoc modo posset interminabilitas conuenire temporī a parte post & a parte ante secundum illos qui ponunt quod motus potuit esse ab æterno: tunc enim tempus secundum sui totalitatem non haberet terminos: quolibet tamen pars temporis significata terminaretur.

De his. 2. d. 2. q. 2.

2. Secundō modo, quod nō sit terminatio quoad totū nec quoad partes: & hoc modo potest competere angelo: potuit enim creati ab æterno, & permanere in æternum. Et hæc permanentia æquæ respicit totū esse angeli, & non aliter totum & aliter partem, quia nō est ibi pars & pars. Tertiò modo vt sit interminabilitas non solum possibilitas carenti terminis, sed impossibilitas habēdi terminos quoquo modo, & hoc modo nec motui nec angelo potest conuenire interminabilitas, nec alicui creaturæ: quia omnis creatura potuit de nouo recipere esse, & de nouo desinere esse saltem per subtractionem influentiæ diuinæ, & talis interminabilitas quæ est impossibilitas habēdi terminos durationis, & est de ratione æternitatis proprie dictæ, quàm diffinit Boëtius dicens, quod æternitas est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio, in quâ excludit ab æternitate principium etiam durationis & finem quàm dicit interminabilis vitæ, & omnem successionem in partibus quum dicit tota simul, & possibilitatem habēdi terminum vel successionem quum dicit perfecta possessio. Non enim perfecte possidetur, quod non possidetur totum simul, aut quod possessum amitti potest hoc de primo.

3. **SECVNDVM** patet facilliter, scilicet qualiter æternitas differt ab aliis mensuris, scilicet quo & tempore. Differt enim in hoc quod tempus dicit mensuram rei semper dissimiliter se habētis in se per successionem partium secundum prius & posterius. Est enim mensura motus, per quam res semper se habet aliter & aliter. Ænum verò est mensura rei se habentis vniiformiter in se, quæ tamen comparatur variabilitatē & transmutationē adiunctam, vel secundum locum vt in corporibus celestibus, quorum esse, licet sit inuariabile in se, tamen habet variationem adiunctam.

adiunctam secundum locum, vel secundum formam ut in luna quoad lumen, & in angelis quoad electionem & cognitionem, ut quidam ponunt: talis res variabilis est de esse ad non esse per subtractionem influentiae superioris causae. Aeternitas vero dicit mensuram vel potius durationem rei omnino inuariabilis in se in quo specialiter differt a tempore, nec comparatur secum, aliquam variabilitatem, neque secundum aliquid adiunctum, neque de esse ad non esse, in quo differt ab aeternitate, & sic patet secundum.

Th. 4. 3.

7. EX HIS apparet propositum, scilicet quod esse aeternum proprie conuenit Deo & soli Deo, quod patet sic: illud solum proprie est aeternum quod non potest deficere ab esse quoquo modo, nec secundum se, nec secundum aliquid sui esse mutabile, nec comparatur secum aliquam mutabilitatem, sed solus Deus est huiusmodi, non enim potest deficere ab esse aliquo modo, cum sit necesse esse a nullo alio dependens, nec est mutabilis secundum se, nec secundum aliquid sibi adiunctum, secundum illud Malac. 3. Ego Deus, & non mutor: & Iac. 1. apud quem non est transmutatio, omnia autem alia sunt defectibilia ad esse, cum dependant ab alio. Quaedam etiam eorum in quadam variatione consistunt. Quaedam vero variationem habent adiunctam, ergo solus Deus est proprie aeternus.

8. AD PRIMVM argumentum dicendum, quod aeternitas non est nomen mensurae, sed durationis diuinae. Sicut enim primum in ynoquoque genere non mensuratur aliquo sui generis, sed est mensura aliorum (sicut omnis motus mensuratur per primum motum, ipse autem non mensuratur per aliquem alium motum) sic primum simpliciter in tota vniuersalitate entium non habet omnino aliquam mensuram, sed est omnium mensura licet heterogenea, nec mensuratur seipso: quia omnis mensura realis differt realiter a mensurato: propter quod aeternitas non dicit mensuram esse diuini, sed eius durationem a nullo mensuratam.

9. Ad secundum dicendum, quod minor est falsitas: aeternitas enim proprie dicta non est aliquid creatum: Augustinus autem dicens quod Deus est causa aeternitatis, non accipit proprie aeternitatem, quae est duratio esse diuini, sed improprie pro aeternitate, quae est aeternitas participata, cuius Deus est causa de qua procedit obiectio.

QUESTIO TERTIA.

Utrum in diuinis sit circuminsessio.

Th. 1. q. 42. ar. 5.

Deinde quaeritur, utrum in diuinis sit circuminsessio. Voco autem circuminsessionem quod vna persona sit in alia. Et videtur quod non, quia si pater esset in filio & filius in patre sequeretur quod pater sit in seipso, conueniens est falsum, ergo & antecedens, probatio consequentiae, quia si Sortes est similis Platoni & Plato est similis Martino, sequitur quod Sortes est similis Martino, & eodem modo est in proposito ut videtur, falsitas consequentiae apparet, quia nihil potest esse in seipso ut habetur. 4. Physicorum.

2. Item Arist. 4. Physicorum assignat modos essendi in, sed secundum nullum eorum vna persona potest esse in alia, ut patet discurrendo per singulos, ergo &c.

3. IN CONTRARIVM est, quod dicitur Ioan. 1. Ego in patre & pater in me est.

4. **R**ESPONSIO. Dicendum est quod in diuinis est circuminsessio, quia pater est in filio & filius in patre, & quaelibet persona in alia: qualiter autem hoc sit, sciendum est quod vna persona non potest esse in alia ratione totius constituti ex essentia & relatione ita quod quaelibet sit contenta & contenta ratione totius, potest tamen ratione alterius partis, nec fiat vis in homine totius & partis, quia sic oportet loqui, licet in diuinis non sit proprie totum & pars. Primum patet sic, esse in alio & in quo aliud, opponuntur secundum proprias rationes, sicut esse ab alio & a quo aliud, sed nihil vnum & idem secundum idem & respectu eiusdem est ab alio, & a quo aliud, ergo nihil vnum & idem respectu eiusdem & secundum idem est quod in alio & in quo aliud, sed istud sequeretur si pater esset in filio & e converso quaelibet ratione totius constituti, quare &c.

5. Secundum patet scilicet quod vna persona potest esse in alia ratione partis nisi quod praetelligendum est quod

secundum nostrum modum intelligendi diuina persona est constituta quasi ex duabus partibus, scilicet ex essentia & relatione, vna autem persona non proprie dicitur esse in alia ratione relationis, licet per eam fit de intellectu alterius, quia ut ad quem & ut in quo sunt diuersae habitudines, sed habitu persona ad personam secundum relationes est habitu ut ad quem tantum, ergo ratione relationis vna persona non est in alia.

6. Item illud per quod vna persona distinguitur ab alia non est ratio quare vna sit in alia, quia illud per quod vna est in alia est commune utriusque: & est in vtraque, alioquin non esset ratio quare vna persona esset in alia, sed relationes quibus persona distinguuntur non sunt communes personis, ergo secundum eas vna non dicitur esse in alia.

7. Reiter ergo quod vna persona sit in alia ratione essentiae quae vna est numero in omnibus personis. Sed persona non est ut in qua est alia ratione solius essentiae, quia tunc per idem conueniret persona esse in alio & in quo aliud, quod reprobatur est, sed conuenit persona ut in ipsa sit alia, ratione totius constituti, sicut filio conuenit ratione essentiae quod sit in patre, sed patri conuenit ut sit in quo est filius ratione totius constituti, & similiter in aliis. Et hoc videtur rationabile, illud enim in quo est aliud debet excedere vel esse in plus, quia illud quod est in ipso, sed pater ratione totius constituti se habet alio modo in plus, quia filius ratione solius essentiae, & similiter e converso, quare &c.

8. AD PRIMVM argumentum cum dicitur si pater est in filio & filius in patre, &c. Dicendum quod consequentia non tenet quia inesse est proprietates distinctae, eiusdem autem ad seipsum non est distinctio. Et ideo procedendo in rectum bene tenet consequentia non reflectendo sicut in exemplo quod adducitur, si Sortes est similis Platoni, & Plato Martino, bene sequitur quod Sortes sit similis Martino, reflectendo autem non tenet consequentia, quia reflectio tollit distinctio, unde non sequitur, Sortes est similis Platoni, & Plato similis Sorti, ergo Sortes est similis Sorti. Eodem modo sequitur in proposito, Spiritus sanctus est in filio & filius est in patre, ergo Spiritus sanctus est in patre, non tamen sequitur reflectendo, pater est in filio & filius in patre, ergo pater est in seipso. Vel dicendum quod forte sequeretur si quaelibet persona esset in alia ratione totius constituti & esset in qua alia ratione eiusdem, sed non est ita, ut visum est.

9. Ad secundum dicendum quod non omnes modi essendi in aliquo continentur in illis quos ponit Arist. 4. Physicorum, nisi forte per quandam remotam reductionem, sicut esse in tempore reducitur ad illum modum quo aliquid in loco est, quia uterque est sicut mensura in mensura, & eodem modo potest hic inueniri aliqua reductio, pater enim est in filio ratione essentiae, essentia autem est in filio modo quo natura communis est in supposito, reducitur ad modum quo genus est in specie, vel species in individuo, licet essentia non habeat proprie rationem generis vel speciei respectu personarum ut postea patebit.

Secunda pars distinctionis XIX.

Sententia huius literae in generali & speciali: & in generali primo.

Sed iam nunc ad propositum, &c. Superius Magister probauit aequalitatem in magnitudine per naturam unitatem. Hic probat eam remouendo, siue excludendo omnem inaequalitatem: & cum hoc sequitur alia pars in qua probat aequalitatem in magnitudine per diuinam simplicitatem & unitatem: & sic sunt duae partes. Prima autem istarum diuiditur in tres. Primo ostendit intentum. Secundo opponit in contrarium. Tertio soluit obiectionem. Secunda ibi, His autem videntur aduersarii. Tertia ibi, Haec autem quae hic dicuntur. Prima istarum diuiditur in quatuor partes secundum quatuor quae persequitur ad ostendendum suum intentum. Primo enim probat quod in diuinis non est conuenientia tanquam in toto integrali: Secundo non est conuenientia in diuinis tanquam in toto vniuersali. Tertio quod non est conuenientia tanquam in materiali aliquo. Quarto quod non est in proprietate formali aliqua. Secunda ibi, Hic autem adiiciendum est.

Tertia

Tertia ibi, Notandum etiã. Quarta ibi, His quog adiciẽdum est. Hæc diuisio & sententia lectiois in generali.

3 IN SPECIALI verò sic procedit Magister. Et ostendit primò quòd non est inæqualitas in diuinis per hoc q̄ sit aliquod totũ integrale in personis, quod ex hoc probat: vbi est summa natura: vnitas, ibi non potest esse totius integralis vel partiu diuersitas: sed hæc est in diuinis personis: ergo &c. Quomodo autẽ pluralitas personarum non ponat compositionẽ in diuinis: ostendit per simile ex hoc quòd in vna & eadẽ persona pluralitas attributorum compositionẽ non ponit. Deinde ponit & probat quòd in diuinis nõ est natura totius vniuersalis: non enim dicimus essentiam totã vniuersalem esse respectu personarum quod ostendit duabus rationibus. Prima dicit impossibile: & est talis: multiplicatis illis quorum est genus, multiplicatur & ipsum genus: ergo si diuina essentia esset genus respectu personarũ multiplicaretur diuina essentia multiplicatis diuinis personis: constat autẽ quòd diuina essentia non multiplicatur multiplicatis diuinis personis: ergo diuina essentia non est genus: nec personę sunt species, nec indiuidua. Ratio autẽ ista est beati Aug. dicentis, quòd diuina essentia non est genus nec personę species: nec essentia est species, nec personę indiuidua ratione prædicta: quia iam multiplicaretur diuina essentia: ergo diuina essentia nõ est species nec genus: nec personę sunt: indiuidua: manifestum ergo est q̄ diuina essentia nõ est vniuersale ad personas. Alia ratio est ostẽsiua, & est talis: vna essentia inquantũ vna non habet species, sed diuina essentia est simpliciter vna: ergo non habet species. Et quod non habet species non est genus: ergo diuina essentia non est genus. Item non est species: quia nõ multiplicatur ad multiplicationẽ personarum: ergo nõ est ibi aliquod totum vniuersale. Postea dicit q̄ tres personę nõ conueniunt in essentia sicut in parte materiali, ita q̄ diuina essentia sit in materia personarũ, sicut lutũ vel çs multorum vasorum, quia sicut dicit in omnibus quę constituantur ex vna materia, plus est de materia in pluribus quã in vnã: sed non est plus de essentia diuina in pluribus personis quã in vna: ergo essentia nõ se habet ad personas vt materia. Deinde ostendit q̄ diuinę personę non conueniunt in essentia, sicut in proprietate formali: sicut conueniunt homines in vna cõplexione, qui etiã propter hoc dicuntur esse vnus natura, quod ex hoc ostenditur, quia in his maius aliquid sunt duo quã vnus quod nõ est in diuinis personis. Postea obiicit per autoritatem Damasceni, qui dicit q̄ diuina essentia est cõmunis & vniuersalis: tres verò personę sunt tria particularia. Deinde respondet ad hoc, & dicit q̄ verba ista Damasceni non proprie, sed similitudinariẽ sunt accipiendã: sunt ibi tamẽ aliqua quę similitudinem tenent respectu cõmunis, & aliqua respectu particularis. Differentia autẽ materialis dicitur in diuinis esse, non quòd aliquid sit in vna quod nullo modo sit in alia, sed quia propter distinctionẽ relationum possunt sibi inuicem connumerari. Vltimò probat æqualitatẽ magnitudinis personarũ ex ratione vnitatis: vel ex diuina simplicitate sic: vbicumq; idem est vnitas & magnitudo non est maior magnitudo vbi non est maior vnitas, sed in Deo est idẽ magnitudo & vnitas secundum rem: ideo si in Deo nõ est maior vnitas, ibi non est maior magnitudo: sed non est maior vnitas in tribus personis quã in vna: ergo nõ est maior magnitudo trium quã vnus tantum: & ita sunt in magnitudine æquales. Concludit etiã ex dictis quòd quantus Deus dicatur trinus, non tamen est dicendus triplex: quia triplicitas inæqualitatem poneret. In illis enim rebus inuenitur triplicitas vbi tria excedunt vnũ in magnitudine, quod tamẽ non est in diuinis personis: ergo non est ibi triplicitas, &c.

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum in diuinis sit dare totum & partem.

Circa lectionem istam queritur de duobus. Primum est, vtrum in diuinis sit dare totũ & partem. Secundum est de veritate, quod est tertium principale in tota ista distinctione. Ad primum sic proceditur. Et arguitur quòd in diuinis non sit dare totum & partem: quia vbicumq; est dare totum & partem, ibi est dare maius & minus,

quia omne totum est maius sua parte: sed in diuinis non est dare maius & minus cum ibi sit summa æqualitas: ergo &c.

2 Item omne quòd habet rationem partis, habet rationem imperfecti: sed in Deo nihil potest esse imperfectum, ergo nec pars: quare nec totum, cum totum & pars correlatiuẽ dicantur.

3 IN CONTRARIVM est, quia totum & perfectum sunt idem: vt dicitur. 3. Phys. sed in Deo maximẽ reperitur ratio perfecti: ergo & ratio totius: & per consequens ratio partis, propter rationem prius tactam.

4 RESPON SIO. Videndũ est primò de ratione totius in generali qualiter conueniat diuinis: & secundò videbitur de specialibus rationibus totius huius & illius: puta totius vniuersalis & totius integralis, an similiter competant diuinis. Quantum ad primũ, sciendum quòd sicut dicitur primo cõli & mundi, omne totũ, & perfectũ non differunt secundũ speciem, sed secundũ materiam in qua reperiuntur. Completio enim quę importatur absolute per nomen perfecti contrahitur per omne & totum: quia vtrũq; importat complementum cõtentiũ plurium: de eo enim quod est vnũ tantum actu & potẽtia, nec includit nisi vnũ: nõ potest dici totum, neq; omne perfectum totum potest dici: vt hæc natura huius angeli potest dici naturaliter perfecta, sed nõ potest dici proprie tota vel omnis.

5 Rursum omne in natura cui conuenit requirit quòd contineat plura de quibus nomen importans illam naturam dicatur. Et ideo solũ additur termino cõmuni quem distribuit pro illis solum de quibus dicitur: totũ verò reperitur in illis quę continet plura, de quibus dici nõ possunt, sicut dicitur tota domus quę habet omnes partes domus, de quibus tamen nõ prædicatur. Cũ ergo constet quòd esse perfectũ potissimẽ conueniat diuinis: dubium est de toto & omni, quorum vtrũq; importat perfectionem contentiuam plurium: tamen si hæc contentia sit pluriũ secundum rationẽ adhuc videtur quòd possit reperiri in diuinis. Constat enim q̄ in diuinis sunt plura ratione differentia. Pelagus enim perfectionis diuinę includit multas perfectiones attributales aliquo modo, sicut totum partes. Si verò talis contentia sit pluriũ differentium secundũ rem, tunc maius dubiũ est an sit in diuinis. De hoc tamen statim in secundo articulo apparebit.

6 QVANTVM ad secundũ, sciendũ est quòd totum includens realiter multa actu vel potẽtia videtur ad præsens esse in quadruplici differentia, scilicet essentiali, integrale, vniuersale, & numerale. Totum essentiali est quod continet plura realiter constituenta vnã essentiam per modum actus & potẽtię, sicut est cõpositũ ex materia & forma. Totum verò integrale est quod continet plura realiter constituenta ipsum non per modũ actus & potẽtię, sed per modũ continuationis, vt in toto continuo, vel per modũ colligationis, vt in domo, archa, vel lecto. Totum verò vniuersale continet actu vel aptitudinẽ plura nõ constituenta aliquod vnũ realiter, sed discreta inter se, de quorum quolibet prædicatur, in quo differt à toto essentiali & integrali, quorũ neutrum prædicatur de suis partibus. Totum verò numerale non est aliud quã numerus cõprehendens pluralitatem aliquorum, sicut duodenarius numerus dicit numerum Apostolorũ. Et vt videtur mihi hæc nõ est ratio totius nisi nimis abue siuẽ, quia totum cõprehendit plura vt aliquo modo sunt vnũ vel saltem vnita: sed numerus dicit solũ plura non vt vnũ, sed verificatur numerus quicumq; de illis quę in nullo sunt vnũ nec vnita, nec compositione, vt in toto essentiali, nec continuatione vel colligatione, vt in toto integrali, nec in conceptione intellectus, vt in toto vniuersali: quare non videtur quòd sit totum nisi nimis improprie, & ideo ad præsens dimittatur, quia inferius requiritur vtrum sit numerus in diuinis.

7 De toto ergo essentiali vtrum sit in diuinis, dicendum q̄ non. Primò quia omne totum essentiali continet plures essentias imperfectas constituentes vnã essentiam perfectam, ex hoc enim dicitur totum essentiali, quia continet plures essentias reales, sed in diuinis nullo modo sunt plures essentia, ergo nec totum essentiali.

8 Secundo, quia in diuinis si esset totum essentiale, hoc esset persona respectu essentiae & relationis ex quibus constituitur, nihil enim in diuinis est quod ex pluribus constituitur nisi persona, sed persona non potest esse totum essentiale, ergo &c. Probatio minoris, illa ex quibus constituitur totum essentiale reale sunt realiter vnum actus, & reliquum potentia, sed essentia & relatio, ex quibus persona constituitur non sunt actus & potentia, sed sunt actus absolutus & relatus: ergo essentia & relatio non constituunt aliquid quod sit essentiale totum, & nihil aliud est in diuinis quod possit habere rationem totius essentialis vt dictum est: ergo in diuinis nullo modo est totum essentiale.

9 Item nec totum integrale, quia totum integrale constituitur proprie in partibus quibus quantitate molis, quae possunt constituere totum per modum continuationis vel conuersionis vel colligationis: sed in diuinis nihil est quantum quantitate molis, ergo &c. Maior probatur, quia omne totum integrale habet partem extra partem quod competit solum quantis, minor de se patet. Itē si esset aliquid totum integrale in diuinis, illud esset persona, quia sicut prius dictum est, nihil est in diuinis ex pluribus constitutum nisi persona, sed persona non est totum integrale, ergo &c. Probatio minoris, totum integrale est perfectius qualibet sua parte, sicut enim totum habet rationem integri, sic quilibet pars habet rationem diminuti, sed persona non est aliquid perfectius quam sola essentia. Tota enim perfectio in diuinis est ab essentia & non relatione, alioquin aliquid perfectionis esset in vna persona quod non esset in alia, sicut & aliquid relationis: ergo persona non est aliquid perfectius quam sola essentia, nec per consequens est totum integrale ad ipsam & ad relationem.

10 De toto autem vniuersali dicendum, quod ea quae sunt in diuinis possunt considerari secundum esse quod habet secundum se in re extra, vel secundum esse quod habent in anima. Si primo modo, sic in diuinis nihil est vniuersale, quod patet. Primo quia eadem & secundum idem impossibile est quod conueniat ratio vniuersalitati & singularitati, sed omni rei siue in creaturis siue in diuinis conuenit ratio singularitatis secundum esse quod habet in re extra. Sic enim verum est verbum Boetii, quod omne quod est, ideo est, quia numero est: ergo nulli rei neque in diuinis, neque in creaturis conuenit ratio vniuersalitati secundum esse quod habet in re extra. Secundum, quia si aliquid quod sit in diuinis haberet rationem vniuersalem, hoc esset potissimum essentia quae reperitur in pluribus personis, & de pluribus praedicatur quae videtur esse ratio, vniuersalis, sed essentia non habet rationem vniuersalitati ad personas secundum esse quod habet in re extra, ergo &c. Minor probatur, tamen quia vnitatis vniuersalis in singularibus non est vnitatis rei, sed tantum rationis, sicut & entitas, vnitatis autem essentiae in personis est vnitatis rei, non rationis, tum quia vniuersale dicitur in communi quicquid pertinet ad rationem suppositi, essentia autem non, quia non dicit relationem quae est suppositi constitutiva, ergo essentia non habet rationem vniuersalem ad personas. Cum enim ratio vniuersalis consistat in esse communicabili pluribus & in esse plurificabili eis propter quod vnitatis est a solo intellectu, & non a natura rei. Et primum quidem pertinet ad perfectionem. Secundum autem ad imperfectionem, natura diuina primum habet, secundum non habet, propter quod deficit a ratione vniuersalis. Si vero ea quae sunt in diuinis considerentur secundum esse quod habent in anima, sic in eis potest inueniri totum vniuersale. Sic enim persona in communi est aliquid vniuersale ad patrem & filium & Spiritum sanctum, & relatio diuina in communi est vniuersale ad paternitatem, filiationem, & spirationem tam actiuam quam passiuam: quod patet per propriam rationem vniuersalem. Vniuersale enim est quod dicitur de multis & per se & realiter plurificatur in eis: dicitur in communi totam naturam singularium sed hoc modo se habet persona in communi accepta ad patrem & filium & Spiritum sanctum. Et relatio in communi accepta ad paternitatem, filiationem & spirationem ac processionem, vt de se patet, ergo &c. Non sic autem potest dici de essentia qualitercumque accepta, aut de relatione respectu personarum, quia nullum istorum dicitur quicquid est de constitutione personae.

Sup. d. 2. q.
1. sup. 10.

11 AD PRIMVM argumentum dicendum quod vbi cumque est dare totum & partem integram, ibi est dare maius & minus quantitativum quod non ponitur in diuinis, vbi autem est dare totum & partem vniuersalem, ibi est dare maius & minus secundum ambitum contentivum & praedicabilem, quia plura continentur & de pluribus praedicatur totum vniuersale quam pars eius subiectiva. Et illud maius & minus licet non sit in diuinis secundum realem actum essendi, est tamen in eis secundum rationem considerandi vt dictum est.

12 Ad secundum per idem patet. Illud enim quod habet rationem partis essentialis vel integralis habet rationem imperfecti, & totum rationem perfecti. In his enim pars est aliquid totius & non totum secundum rem, sed illud quod habet rationem partis subiectivae respectu totius vniuersalis non oportet quod habeat rationem imperfectiorem cum recipiat essentialiter praedicationem totius, & sic realiter ipsum totum nisi secundum modum intelligendi. Sic enim est aliquoties minus perfectum quod non repugnat diuinis, quia secundum nostrum modum intelligendi est aliquid in diuinis quod est maioris ambitus in praedicando quam aliud, & aliquid quod dicit minus perfectum quam aliud, sicut sapientia dicit minus perfectum secundum nostrum modum intelligendi quam pelagus perfectionis diuinae, vt supra dictum est.

13 Ad argumentum alterius partis dicendum quod totum & perfectum licet sint idem in formali significato, quia vtrumque importat complementum, differunt tamen in hoc quod perfectum est in plus, eo quod omne & totum dicit complementum contentivum plurium ratione, cuius perfectum dici potest de aliquo, de quo non dicitur, nec omne totum, vt deductum est.

QUESTIO QUINTA.

Vtrum veritas sit ens reale an rationis

Tho. 1. q. 19.

Circa veritatem quaeruntur duo. Primum est vtrum veritas sit ens reale an ens rationis solum. Secundum est in quo sit veritas, vtrum sit in rebus an in anima. Ad primum sic proceditur. Et arguitur quod veritas sit ens reale, quia bonum vniuersaliusque rei est ens reale, sed veritas est bonum intellectus, ergo veritas est aliquid reale.

2 Item illud quod non est aliquid reale est nihil simpliciter & absolute, sed veritas non est nihil, alioquin laborantes ad sciendum veritatem laborarent ad sciendum nihil quod est inconueniens, ergo &c. Minor patet, probatio maioris, quia aliquid & res conuertuntur. Et ideo quod non est res non est aliquid & per consequens nihil, aequipollent enim non aliquid & nihil.

3 IN CONTRARIVM arguitur, quia illud quod distinguitur contra ens reale, generaliter dicitur esse ens rationis solum, sed ens verum distinguitur, & metaphys. contra ens realiter dicitur, ergo &c.

4 RESPONSIO. Circa questionem istam videndum est primum quod importatur per ens rationis, & secundum inquireretur de principali questione. Quantum ad primum sunt duae opiniones de ente rationis. Prima est quod ens rationis vocatur illud quod est subiectivum in anima siue in intellectu vel in ratione. Et motiui huius opinionis forte est quia ens rationis consuevit appellari ens in anima. Sed vt videtur sic opinantibus nihil est in anima nisi sit in ea subiectivum & non obiectivum solum, vnde, de anima dicitur quod lapis non est in anima sed species lapidis quia quantum lapis se habeat ad animam obiectivum, non tamen subiectivum, sed solum eius species, ergo vt videtur ens rationis non dicitur in anima esse nisi quia est in ea subiectivum.

5 Istud autem non potest esse verum, quia quod est ens reale non est ens rationis, quia distinguuntur ex opposito, sed omne quod est subiectivum in anima siue sit species actus siue habitus, est ens reale, ergo non est ens rationis, minor probatur, quia aequae vera res est quae est in anima, & perfectior & nobilior quam res corporea. Et ideo si illud quod est subiectivum in re corporea, vt calor vel quantitas, est ens reale, fortiori ratione illud quod est subiectivum in anima siue sit species siue actus, siue habitus est ens reale & non rationis.

Cap. 4.
vel primi
1. de anima
cap. 19.

Ad rationem illorum dicendum est quod effectus rationis dicuntur esse in anima non subiective sed obiective sicut poëta declarat. Quod autem dicit Philof. 1. de anima quod lapis non est in anima sed species lapidis non fuit intentio Aristotelis quod lapis & omne cognitum non possit dici aliquo modo esse in cognofcente, sed voluit excludere illum modum quem ponebat Empedocles, qui dicebat quod oportebat animam esse cōpositam ex omnibus ad hoc ut omnia cognofceret. Dicebat enim quod terra terram cognofcimus, & sic de aliis, contra quod dicit Arist. quod lapis non est sic in anima quavis sit in ea sicut cognitum in cognofcente.

7 Aha est opinio quam credo veriorē quod ens rationis non est aliud quā denominatio obiecti ab actu rationis, secundum ea quae attribuuntur rei solū ut cognita est, verbi gratia esse vniuersale, esse genus, vel speciem dicuntur esse entia rationis quia talia dicuntur de re tantū ut est obiective cognita ita quod ens rationis non est peccatus nihil, nec dicitur ens rationis, quia fit in anima subiective, sed quia est denominatio rei ab actu rationis secundum ea quae conueniunt ei solum ut est cognita. Et quavis idem re sit hominem intelligere lapidē in vniuersali, & per indifferentiā ad singulares lapides & lapidē sic intelligi. Non enim lapis est sic intellectus nisi quia homo intelligit eum sic, tamen intelligere in homine est vera res & denominatio qua homo esse dicitur intelligens est realis in homine, intelligi autem nō est vera res in lapide, nec denominatio qua lapis dicitur sic intellectus est realis in lapide, sed dicitur ens rationis, quia nullo modo competit rei nisi per actum rationis tendētis ut in ipsum in obiectum, & sic patet primum.

8 Q V A N T V M ad secundum dicendum est quod sit veritas, & ex hoc apparebit an sit ens rationis, an non. Quantum ad primum sciendum est quod sicut cōmunitur dicitur veritas est conformitas vel adaequatio intellectus ad rem. Qualiter autem hoc sit intelligendū aduertendū est quod non est intelligendū de adaequatione vel conformatione intellectus & rei secundū illud quod sunt essentia. Ite, quia intellectus secundum illud quod est essentialiter non habet aliquam cōformitatem, vel adaequationē cum re extra, imō magnā difformitatem, cum res extra sit quantum corpus, intellectus autē non, sed spiritus, aut si aliqua sit conformitas nō consistit in illa veritas, quia cum illa attendatur secundum naturam rerum aequaliter potest esse inter intellectum & res quas nunquam intelligit vel intellexit, sicut inter intellectū & res quas intelligit, veritas autem non est sine cognitione, quare &c.

9 Restat ergo quod talis conformitas attendatur secundum aliquid quod est in intellectu subiective vel obiective. Et primum quidem dicunt aliqui, scilicet, quod conformitas intellectus ad rem attenditur secundum id quod est subiective in intellectu quod est species rei quae est similitudo eius, vel secundum negantes species ipse est actus intelligendi, qui est etiam similitudo rei.

10 Sed istud non videtur verum, quia talis cōformitas vel esset in essendo vel in representando, non in essendo, quia omne quod est subiective in intellectu est accidens, res autem exterior est quantum substantia materialis, vel si sit accidens est accidens corporeum. Inter hec nō potest esse similitudo vel conformitas in essendo cum sint diuerforum generum, quare &c.

11 Nec potest attendi conformitas in qua consistit veritas in representando, quia representatio rei per speciem apud intellectum praecedit saltem ordine naturae actum intelligendi, prius enim est ordine naturae obiectum praesens potentiae per speciem si qua sit quam sequatur cognitio: veritas autem aut simul est secundum naturam cum actu intelligendi aut posterior, ergo veritas non consistit in adaequatione vel conformitate quae est inter speciem & rem secundum representationem.

12 Item dato quod res representetur secundum actum intelligendi solum, & non per aliquid prius, & quod representatio sit ipsamet cognitio, adhuc cōformitas in representando vel in agnoscendo nō attenditur secundum aliquid quod sit subiective in intellectu, sed potius obiective, quia cōformitas in representando vel cognoscendo praecise consistit in hoc quod representans vel cognoscens

representat vel cognoscit re sic esse sicut ipsa est, sed talis conformitas attenditur solum secundum id quod se habet obiective ad intellectū, ergo &c. maior de se patet, probatio minoris, quia cum dicitur quod intellectus intelligit rem sic esse sicut ipsa est. Sic & sicut nota sunt conformitatis praedictae in qua formaliter consistit veritas, sed sic & sicut sunt ibi conditiones obiecti & non ipsius actus intelligendi, nō enim est sensus quod actus intelligendi sic se habeat ad intellectum in quo est subiective sicut se habet res intellecta ad suū esse reale, quia hoc esset falsum, sed est sensus, quod res intelligitur sic esse sicut ipsa est ita quod conformitas est inter esse apprehensum & esse in re, quia quale esse habet res tale apprehensum & non aliud. Et licet res non sit apprehensa nisi per actum qui est in intellectu subiective, tamen esse apprehensum dicit conditionem denominantem obiectum & non intellectum, nec actum intelligendi, quia intellectus ut sic non est apprehensum, sed apprehendens, nec intelligere est apprehensum, sed apprehensio. Et ita conformitas in qua consistit veritas attenditur secundum id quod habet se ad intellectum obiective & non subiective.

13 E S T E N I M veritas conformitas eiusdem ad seipsum secundum aliud & aliud esse, scilicet, esse intellectum & esse reale, quod etiam patet ex alio sic, illud est verū formaliter quod significatur per propositionē verā, sed obiectum intellectus enunciatiue sumptū significatur per propositionem verā, ergo veritas est formaliter conditio obiecti intellectus, & non alicuius existentis subiective in intellectu, maior patet, quia signum non dicitur tale, nisi quia significat illud quod est tale formaliter, sicut vrina nō dicitur sana, nisi quia significat sanitatē animalis quae est formaliter sanitas. Et idē dicitur de propositione quae non dicitur vera, nisi quia significat illud quod est formaliter verum, minor de se patet: quia propositio vera nō significat nisi illud quod est enunciatiue apprehensum per intellectum tanquā eius obiectū, & sic patet quod veritas est conformitas intellectus ad rem intellectā, in quantum id quod de re enunciatiue apprehenditur est conforme vel potius idem cum entitate rei, & sic est relatio eiusdem ad seipsum secundum esse intellectum & esse reale.

14 Iuxta quod est intelligendum quod cum veritas dicitur de re (sicut dicimus illud esse de veritate rei, quod est de eius entitate & quidditate) dicitur etiam de propositione & de intellectu (dicimus enim propositionē verā & intellectū verū) & ulterius dicitur de obiecto enunciatiue tā affirmatiue quā negatiue (dicimus enim hominē esse animalē verū, & hominē non esse asinum est verū) Veritas primo modo dicta nō est veritas formaliter, sed quā materialiter vel fundamentaliter, quod patet, quia vox significans eā sicut sunt voces significantes simplicia nō dicuntur significare verū nec falsum. Sed hoc esset si entitas rei esset formaliter veritas. Veritas autē propositionis nō est nisi veritas signi. Veritas autē intellectus vel actus intelligendi, ut est quaedā res in intellectu subiective existens non est nisi sua entitas, quae veritate omnis actus intelligendi est verus. Sed in cōparatione ad obiectū dicitur intellectus verus, quia apprehendit rem sic esse sicut ipsa est, ergo rem esse apprehensam sic esse sicut ipsa est, est verum, ad quod tam veritas rei quā vocis & intellectus habent attributionē. Est ergo primum verū, & cui primō competit veritas, sed rem esse apprehensam, sic esse sicut ipsa est, est conditio obiecti cōformiter se habentis secundum esse intellectum ad suū esse reale, ergo talis cōformitas est veritas, hoc autē non est aliud quā relatio eiusdem ad seipsum secundum esse apprehensum & secundum esse reale. Ex quo concluditur quod veritas est ens rationis, quia illud quod attribuitur rei solum secundum esse intellectū, est ens rationis, sed veritas est huiusmodi, ergo &c. vtraque praemissarum patet ex precedentibus. Ad cuius maiorem euidentiā sciendum est, quod sicut est duplex actus intelligendi simplex, scilicet, & componens, huc diuidens, sic sunt duo genera entium rationis, vñ quod sequitur, actum intelligendi simplicem sicut vniuersale genus, species, & huiusmodi. Aliud quod sequitur actum intelligendi componentem vel diuidentem, & illud est verum vel falsum, vnde verum & falsum non sunt aliud quam rem intelligi sicut est & sic est veritas, vel intelligi esse vel non esse

esse aliter quam sit, & tunc est falsitas.

7. AD PRIMVM argumentum in oppositum dicendum, quod verum dicitur esse perfectio intellectus, quia actus quo intellectus intelligit rem sic esse sicut est, est actus summè conueniens intellectui cuius natura est cognitio rerum, sed ipsum verum formaliter acceptum non est perfectio intellectus, sed est denominatio obiecti conformiter se habentis secundum esse intellectum, & secundum esse reale.

8. Ad secundum dicendum quod illud quod non est ens reale est nihil realiter, est tamen ens rationis. Nam ens diuiditur in ens rationis & ens reale. Quod autè ulterius dicitur, quod homines nituntur ad sciendum veritatem contra arguentes, quia si veritas sit aliquid reale non est aliud quam relatio conformitatis intellectus ad rem intellectam. Constat autem quod non omnes nituntur ad sciendum istam relationem, ergo nec ad sciendum veritatem sic acceptam. Qualiter ergo intelligendum est quod homines nituntur ad sciendum veritatem sic verè, non quod veritas quantum ad id quod dicit formaliter sit obiectum & principaliter cognitum, sed quia homines nituntur scire naturas rerum, & habitudines earum quæ cum cognoscuntur sic esse & sic se habere, prout est in naturis earum, tunc est veritas quæ est conformitas rerum, ut intellectus sunt ad seipsas ut existunt.

QVÆSTIO SEXTA.

Vtrum veritas sit in rebus an in intellectu.

Th. ubi supra.

Secundò queritur in quo sit veritas, vtrum sit in rebus an in intellectu. Et arguitur quod sit in intellectu, primò per dictam Arist. 6. metaphys. qui dicit quod bonum & malum sunt in rebus, verum & falsum in anima.

2. Secundò per rationem, quia relatio est maximè in illo extremo quod dependet, sed veritas est relatio conformitatis intellectus ad rem intellectam, intellectus autem est dependens ad rem intellectam & non e converso, ergo veritas est in eo.

3. IN CONTRARIVM arguitur, quia omnis respectus est in suo fundamento, sed fundamentum veritatis est entitas rerum, ergo in entitate rerum est veritas.

4. RESPONSIÒ. illi qui dicunt veritatem esse respectum reale conformitatis intellectus ad rem intellectam, dicunt quod veritas est in intellectu sicut in subiecto vel potius sicut realis respectus in suo fundamento. Et ad hoc adducunt duas rationes. Prima talis est, quando cum aliquid dicitur tale ex ordine ad aliud in quo consistit & dicitur tale, primò dicitur tale causaliter, & secundum formaliter, sed res dicitur vera illo modo ex ordine ad intellectum, ergo & c. maior declaratur per exemplum, nam quia medicina dicitur sana ex ordine ad animal sanum in quo consistit medicina dicitur sana causaliter & animal formaliter, minor probatur, quia ubi est processus à mouente ad motum consistit in re mota, sed in processu à re ad intellectum est processus à mouente ad motum, ergo, & c.

5. Secundò sic, quia veritas est rectitudo passiva, scilicet rectitudo eius quod rectificatur, quia est imago & exemplatum, sed intellectus se habet ad rem intellectam sicut passivum ad mouens, ergo adæquatio intellectus est veritas formaliter & in re est solum causaliter, & ut sic est causaliter vera.

6. Sed contra hoc arguitur primò, quia inter intellectum diuinum & suum principale obiectum, puta quum intelligit seipsum esse summè perfectum ex nulla parte est adæquatio passiva, & tamen est ibi veritas, ergo veritas non recipit adæquationem passivam.

7. Secundò, quia contingit intelligere verè illud quod nullam entitatem reale habet, sicut quod chimera est chimera, sed talia non entia nihil possunt adæquare sibi realiter, ergo & c.

8. Tertio, quia intellectus potest moueri ad verè intelligendum ab alio quàm à re intellecta (sicut Deus posset mouere intellectum meum ad intelligendum Antichristum futurum) sed talis veritas non consisteret in habitudine intellectus ad rem intellectam à qua non esset motus, ergo veritas non requirit adæquationem passivam ex parte intellectus, vel illius in quo est per eandem rationem, vel per aliam

quas earum, pater quod veritas non est relatio actus intelligendi ad rem intellectam, tanquam mensurati ad mensuram, quia in cognitione Dei respectu sui est veritas, sed ibi non est relatio mensurati ad mensuram, nisi forte secundum rationem, ergo veritas non est relatio mensurati ad mensuram, vel est relatio solum secundum rationem, & non secundum rem, cuius oppositum alii dicunt.

9. DICENDVM est ergo aliter, quod veritas formaliter dicta non est in rebus, sed in intellectu, non quidem subiectiue, sed obiectiue tantum. Quod non sit in rebus pater, quia quicquid est in rebus est in eis circumscripto omni actu intelligendi, sed veritas formaliter sumpta non est sine actu intelligendi, ergo veritas formaliter sumpta non est in rebus. Dico autè formaliter, quia veritas sumpta materialiter vel fundamentaliter bene est in rebus, sicut dictum fuit in præcedente questione.

10. Per idem patet quod veritas non est in intellectu subiectiue, non quidem est in intellectu subiectiue est res vera, & non ratio tantum, veritas autem est ens rationis, ut probatum fuit in præcedente quæstione, ergo ipsa non est in intellectu subiectiue.

11. Relinquitur ergo tertium, quod veritas sit in intellectu obiectiue, non quidem sicut obiectum cognitum principaliter, sed ut quidam modus conueniens rei solè ut est cognitum. Iuxta quod est intelligendum quod sicut distinguimus triplicem actum intelligenti, videlicet simplicem in componendum, & discursivum, sic sunt entia rationis in triplici differentia, quia quædam conueniunt rei, prout est cognitum per intellectum simplicem, sicut vniuersale genus & species. Quædam conueniunt rei, ut est intellecta per intellectum enunciatiuum componentem vel diuidentem, sicut affirmatio & negatio, & per consequens veritas & falsitas. Alia verò consequuntur rei, prout sunt obiectiue in intellectu discursiuo, sicut antecedens & consequens, syllogismus, enthymema & similia, de quibus omnibus tanquam de entibus rationis considerat logicus.

12. AD RATIONES in oppositum respondendum est primò ad dictam Arist. quod verum & falsum sunt in anima, non quidem subiectiue, sed obiectiue.

13. Ad secundam dicendum, quod relatio realis est potissimè in extremo quod dependet, sed relatio rationis non est in aliquo subiectiue, sed solum in intellectu obiectiue modo quo prius fuit expositum.

14. Per idem patet ad argumentum alterius partis, quia respectus realis est in fundamento, sed respectus rationis qualis est veritas quæ non est aliud quam respectus coloris rei, ut intellecta est ad seipsam, ut existit non est nisi in intellectu obiectiue, tanquam quidam modus conueniens rei solum ut est cognitum.

DISTINCTIO XX.

Sententia huius literæ in generali & speciali.

Nunc ostendere restat. Superius probauit Magister æqualitatem personarum in magnitudine & æternitate. Hic probat æqualitatem earum in potestate earum. Et diuiditur in duas partes. Primò proponit intentum. Secundò probat intentum. Secunda ibi, Nihil inquit parte minus. Secunda diuiditur in duas. Primò probat intentum per autoritatem. Secundò per rationes. Secunda ibi, Item alio modo. Prima istarum diuiditur in duas. Primò proponit probationem Aug. Secundò excludit duas rationes erroneas. Secunda ibi, Sed inquit pater à nemine. Illa pars in qua probat intentum per rationes diuiditur in tres partes. Primò ponit rationem. Secundò confirmat per simile. Tertio excludit quandam hereticam responsionem. Secunda ibi, Hæc autem per similitudinem. Tertia ibi, Sed fortè dices, Hæc est sententia lectionis in generali.

2. IN SPECIALI verò sic procedit Magister, & primò proponit personas esse æquales in potentia extensiuè, quia quæcumque potest vna persona possunt & alia, & à qua virtute potest vna persona possunt & alia, eadem virtute. Postea probat hoc per autoritatem, & est probatio talis. Si filius habet in potestate minus quam pater, filius non habet omnia que habet pater, sed quæcumque habet pater habet filius, ergo non habet minus in potestate quam pater. Postea excludit vnam responsionem hereticam ad rationem inductam quæ talis est, verum est quod quicquid

habet